



Bezdomovectví

Ing. Jakub Dostál

Základy sociální politiky

27. 10. 2011

Struktura přednášky

- Úvodní informace o bezdomovectví
- Sčítání bezdomovců
- Dělení bezdomovecké populace
- Politika boje proti bezdomovectví
- Boj proti bezdomovectví a NNO

[Definice bezdomovectví]

- Řada **pohledů a definicí**
- Častý pohled: bezdomovec je člověk **bez domova**, využívající **pomoc** sociálních pracovníků, města, NNO, atd.
- Toto není přesné
 - **Vyloučení** těch, kdo jsou jakkoli **marginální**
 - Zahrnutí **ostatních služeb** na sociálním poli

Bezdomovectví – přesnější pohled

- Výčet okolností:
 - Absence **střechy nad hlavou**
 - Absence **domova**
 - Nejisté **bydlení**
- Definice organizace **FEANTSA** (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci):
 - Bezdomovectví je absence **vlastního, trvalého a přiměřeného** obydlí.
 - Bezdomovci jsou ti lidé, kteří nejsou schopni získat **vlastní, trvalé a přiměřené** obydlí, nebo si nejsou schopni takové obydlí **udržet** kvůli nedostatku **finančních prostředků** nebo jiným **sociálním bariérám**.

Základní údaje o bezdomovectví

- Problém získat **přesná data**
- Svět:
 - více než **100 milionů**
- USA
 - **744 000** (2005) podle jiných odhadů až **2 miliony**
- EU
 - **2,6 – 3,1 milionu**
- ČR
 - **35 000 - 75 000** lidí bez trvalého obydlí (2001)

Základní údaje o bezdomovectví

- Praha **3096** (2004) některé odhady ale mnohem vyšší
- Brno **1354** (2010), 1179 (2006)
- Ostrava cca **300** (2005)
 - Ostravsko a karvinsko 1000-1200
- Plzeň **157** (2009)
- Ústí nad Labem **92** (2011)
- Na co potřebujeme znát počty bezdomovců (sociálně vyloučených)
 - Plánování **rozvoje sociálních služeb, projektů** apod.
 - Podklady pro **další výzkum** v této oblasti



Problematika sčítání bezdomovců

Sčítání bezdomovců (příklad Brna)

- Obecně nejde o sčítání, ale spíše o **kvalifikovaný odhad**
- Podobné projekty (Praha, Ostrava, Plzeň)
- Brno jako druhé tento projekt zopakovalo
- Zúčastnilo se **121** osob, rozdělení po 2–3
- Mapa, sčítací arch
- Kategorie
 - **muž x žena**
 - **přibližný věk** respondenta mladý věk (do 25 let), střední věk (26 – 60 let). starší věk (61+)

Sčítání bezdomovců v Brně – metody výzkumu

- kombinace více **různých technik** sběru dat
- Nejprve **jednorázový terénní výzkum**
 - 50 okrsků (téměř všechny ulice města Brna)
 - prostředky MHD, zahrádkářské kolonie, vybydlené domy, odstavené vlakové soupravy, apod.
- Poté doplnění počty lidí bez domova, pobývajícími v rozhodné době v **azylových i neazylových zařízeních** (nemocnice, komerční ubytovny, věznice)
 - Spolupráce s předem vytypovanými zařízeními poskytujícími **sociální služby** (nocleh nebo ubytování) lidem bez domova, **komerčními ubytovnami**, **zdravotnickými zařízeními** a na základě údajů pravidelně poskytovaných **Vězeňskou službou ČR**

Sčítání bezdomovců v Brně

■ Kdo byl sčítán:

○ 1) **osoby bez střechy:**

- osoby přežívající venku (ulice, odstavené vagóny, sklepy, veřejné prostory apod.)
- osoby v noclehárně (lidé bez standardního bydliště)

○ 2) **osoby bez bytu:**

- osoby v ubytovnách pro bezdomovce
- osoby v pobytových zařízeních pro ženy
- osoby před opuštěním instituce (bez jiné možnosti bydlení)

○ 3) **nejisté bydlení:**

- osoby žijící v nejistém bydlení (např. zahrádkářské kolonie)

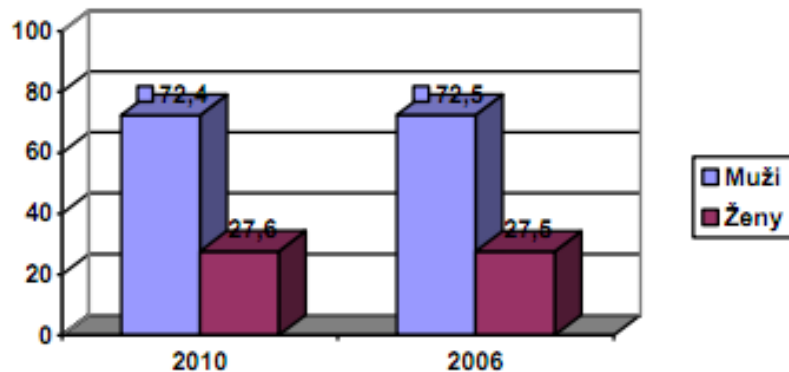
○ 4) **Nevyhovující bydlení**

- osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách

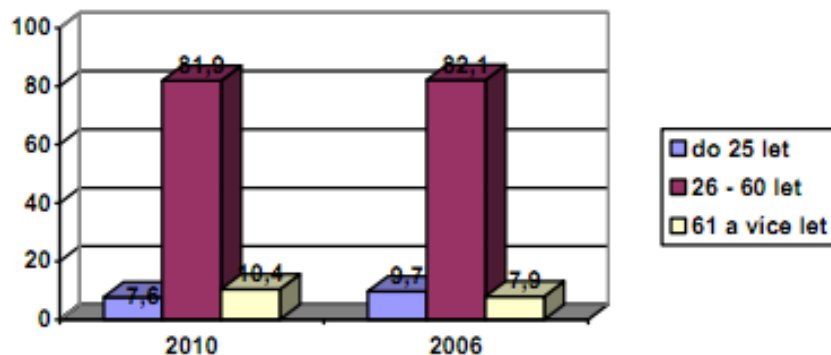
	Věk	Lůžková zařízení	Noční centra	Komerční ubytovny	Instituce	Terénní sčítání	CELKEM
Muži	do 25 let	20	4	8	6	13	51
	26 – 60 let	163	33	96	138	372	802
	61 a více nezjištěno	33	5	9	38	22	107
		-	4	-	-	16	20
	Σ:	216	46	113	182	423	980
Ženy	do 25 let	40	2	5	0	4	51
	26 – 60 let	141	7	43	16	81	288
	61 a více nezjištěno	8	2	5	12	4	31
		-	2	-	-	1	3
	Σ:	189	13	53	28	90	373
Děti		0	0	0	0	1	1
CELKEM		405	59	166	210	514	1.354

Tabulka č. 1: Přehled výsledků „Sčítání bezdomovců 2010 v Brně“

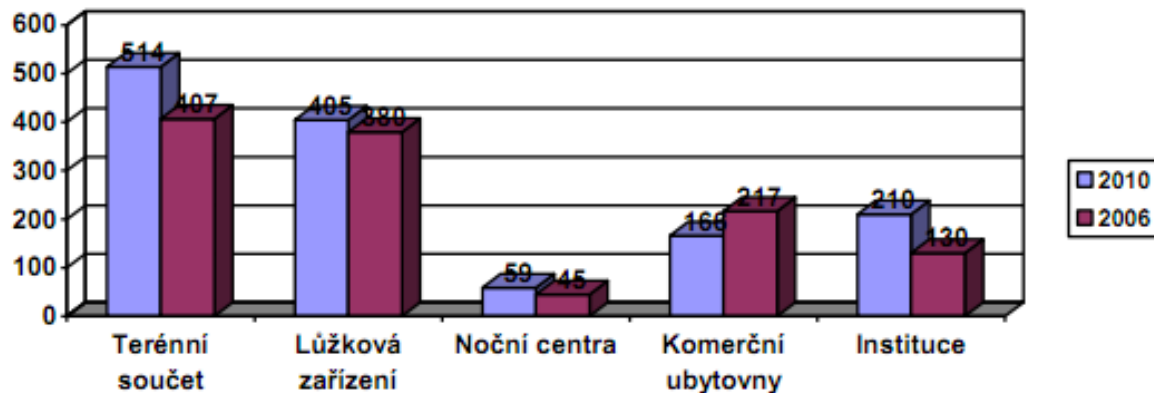
- Srovnání s 2006: nárůst o 175 osob (14,8%)
 - Bezdomovců skutečně přibylo, zároveň ale **preciznější mechanismus** terénního sčítání
 - Velmi těžké určit, který faktor způsobil **jaký nárůst**, ani jaký byl **významější**



Graf č. 1: Poměr mužů a žen v obou projektech sčítání (údaje jsou v %)



Graf č. 2: Věkové rozložení lidí bez domova v obou projektech sčítání (údaje jsou v %)



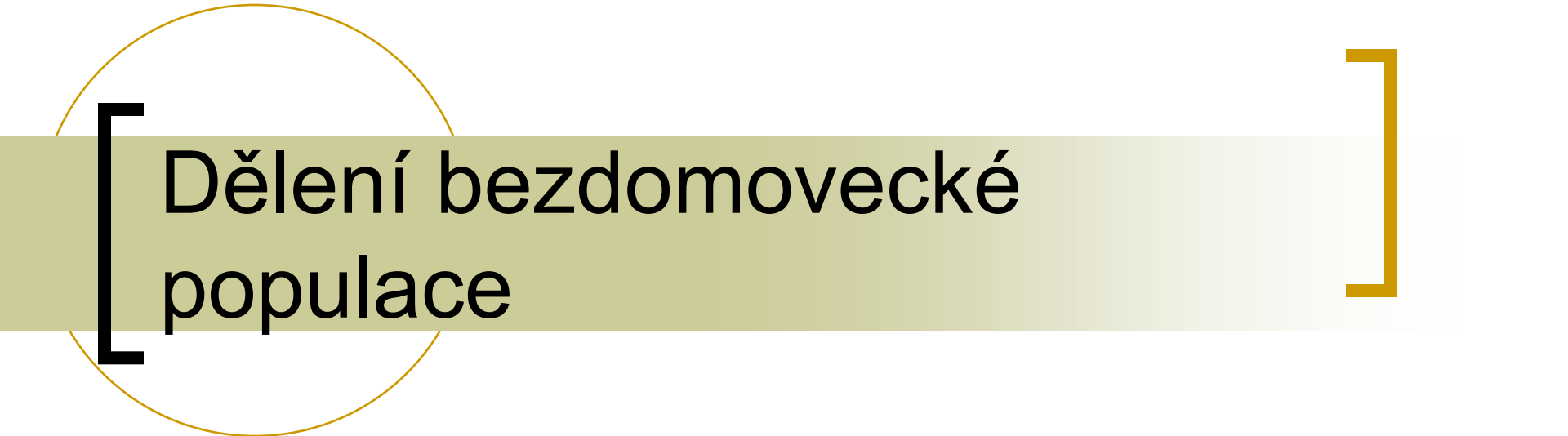
Graf č. 3: Rozložení lidí bez domova podle místa sečtení v obou projektech sčítání (údaje jsou v abs.)

Sčítání lidu, domů a bytů a bezdomovci

- 2001 pouze negativní vymezení
 - 128 758 lidí nežilo v domech ani bytech
 - 71 181 v různých zařízeních (dětské domovy, nápravná zařízení, ústavy sociální péče, domovy důchodců, atd.)
 - 41 604 lidí žilo mimo byt a zařízení, ale v nějakém domě (chata, pracoviště, ubytovna, apod.).
 - Velmi těžké z těchto čísel **cokoli vyvodit**, mohou zahrnovat bezdomovce (skryté či zjevné), ale nemusí

Sčítání lidu, domů a bytů a bezdomovci – nový přístup

- 2011 – poprvé jsou do sčítání zahrnuti i **bezdomovci**
- Zisk dat prováděli **odborníci** (ne poštovní doručovatelé)
 - **speciálně vyškolení pracovníci** azylových domů, charit či terénní pracovníci
 - Spolupráce s **Asociací azylových domů**
 - **Kontakt se zařízeními** poskytující služby sociální prevence
 - **Školení** sčítacích komisařů pro bezdomovce
- **Jedno setkání** se sčítacím komisařem



Dělení bezdomovecké
populace

Dělení bezdomovecké populace

- **Zjevné** bezdomovectví
- **Skryté** bezdomovectví
- **Potenciální** bezdomovectví

[Zjevné bezdomovectví]

- Nejviditelnější část
- Osoby žijící
 - na **ulicích, nádražích**, apod.
 - **Zimních noclehárnách, azylových domech**, apod.
- Toto je však pouze část

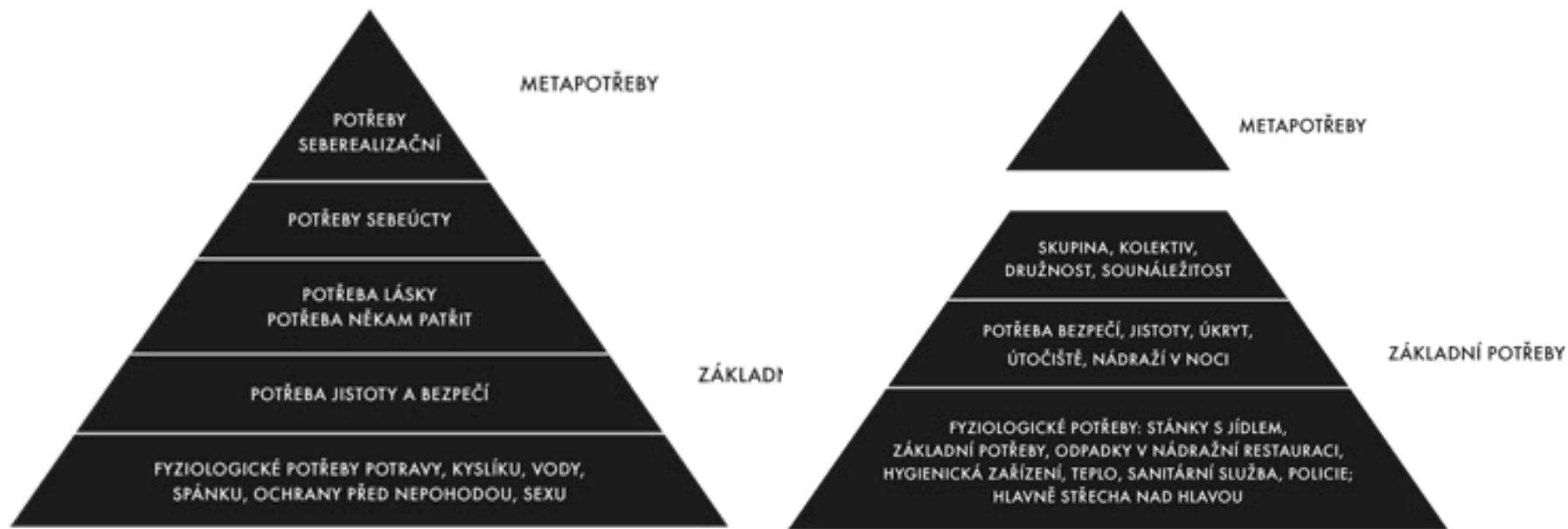
Anketa mezi bezdomovci (Naděje)

- 50 % na veřejných místech
- 30 % spí v noclehárnách
- 20 % v neadekvátních bytech
- 10 % ve squatu

Bezdomovectví a fenomén nádraží

- Vyskytuje se i dříve v historii
- Přitažlivost pro bezdomovce
- Hledají zpravidla:
 - **Zdroje**, které na ulici nemají
 - **Družnost**, kterou na ulici našli

Pyramida potřeb – přitažlivost nádraží pro sociálně vyloučené



- Desociolizovaný jedinec se pokouší uspokojit své potřeby v **určitém pořádku**
- Snaha společnosti **proti** pobytu bezdomovců na nádražích apod., proč?

Ekonomické důvody proti výskytu bezdomovců na veřejných místech

- **Užitek** – subjektivní pocit uspokojení ze spotřeby statku či služby
- Kdy bezdomovci mohou **snižovat užitek** většinové populace?



Bezdomovci a pobyt na veřejných místech

- Veřejná místa v řadě zemí **nejsou vhodná** k obývání **celoročně**
 - včetně ČR – **tuhá zima**
- I ti bezdomovci, kteří nevyhledávají jiné formy ubytování jsou k tomu **nuceni**
- Nový fenomén – **vězeňská turistika**

Vězeňská turistika


- Negativní dopad na **veřejné finance**
- Náklady na 1 vězně – **několik desítek tisíc Kč**
 - Stovky „vězeňských turistů“ = **statisíce Kč**
 - Tisíc „vězeňských turistů“ = **miliony Kč**
- Jaké další negativní dopady na veřejné finance může bezdomovectví mít?

[Skryté bezdomovectví]

- lidé bez přístřeší, kteří se z jakéhokoli důvodu **neobracejí** na **veřejné** nebo **charitativní služby**, aby našli nocleh.
- Počet těchto osob může být značný hlavně v regionech, kde je **nedostačující nabídka sociálních služeb**
- Při sčítání bezdomovské populace jsou rovněž opomenuty osoby, které užívají **jiné formy pomoci**
 - např. ubytování u přítele nebo u příbuzných.
- Často bydlí ve **squatech, sklepech**, domech určených k **demolici**, ve **starých automobilech, kontejnerech**, ve **stanech** apod.
 - tyto své příbytky pak často opouštějí např. v **zimě** a hledají pomoc tam, kde ji obyčejně nacházejí pomoc bezdomovci zjevní.

Potenciální bezdomovectví

- úřadům je zpravidla buď **neznámé, nebo známé jen částečně**
- lidé čekající na propuštění z různých **ústavů, vězení, na opuštění dětského domova**
- **potenciální bezdomovci** žijí v různých životně těžkých podmínkách
 - denních **rodinných problémech**, v potížích **osobního charakteru**, v potížích **udržet si byt** a v riziku jej **ztratit**
- Podle statistik ze zemí Evropské unie tato situace postihuje až 10 % populace..



Politika boje proti bezdomovectví

Politika boje proti bezdomovectví

- Trend: posun od **následných řešení** k **preventivním opatřením** Edgar a kol (1999)
- Nelze ale zanedbávat opatření **následná**
- => nutná je **kombinace obojího**

Institucionální zabezpečení

- **OSN:** Program OSN pro lidská sídla UN-HABITAT
- **EU:**
 - Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti Evropské komise
 - Rada EU: Ministři sociálních věcí
- **Evropa:** Evropská observatoř bezdomovectví
- **ČR:**
 - Ministerstvo práce a sociálních věcí
 - Úřady práce
 - Česká správa sociálního zabezpečení
 - Magistráty, obecní úřady, úřady MČ

[EU]

- EK (2011): „problematika bezdomovectví spadá především do **kompetence členských zemí a EU** jim může pouze **pomáhat při provádění opatření.**“
- Tlak na rozvoj **národních akčních plánů** proti bezdomovectví
- **Strukturální fondy EU**
 - **Evropský sociální fond**
 - Podpora opětovného začlenění bezdomovců na **trh práce**
 - **Evropský fondu pro regionální rozvoj**
 - Financování projektů **sociálního bydlení**

[Politika bezdomovectví - EU]

- EE – rezoluce k vydání strategie Bezdomovectví (září 2011)
- FEANTSA
 - Silné politické sdělení, že bezdomovectví je **naléhavý problém** a EU by měla **koordinovat** a **podporovat politiky** členských států
 - Společná evropská strategie bezdomovectví může znamenat konkrétní posun v boji proti bezdomovectví
- Měla by EU **koordinovat** boj proti bezdomovectví?

[Politika bezdomovectví v ČR – praktické fungování – obecní úřady]


- **Sociální kurátor pro dospělé**
 - **specializovaný pracovník** státní správy
 - poskytuje **poradenskou, socioterapeutickou a sociální pomoc** občanům při překonávání obtížných životních situací a při jejich integraci do společnosti
 - Jde zejména o pomoc při **pracovním uplatnění, ubytování, finančním zajištění**
 - Tato služba je součástí systému **sociální prevence**, sloužícího k ochraně společnosti před sociálními patologiemi.

Politika bezdomovectví v ČR: obecní úřady

- **Dávky v hmotné nouzi**
 - Sociální odbory **pověřených obecních úřadů**
 - Zproštění povinnosti platit **poplatky u lékaře**
 - Kromě poplatku za pobyt v nemocnici
- **Zhotovení občanských průkazů**
 - Nutné pro výplatu **dávek**
 - **obecní úřad ORP** podle místa trvalého pobytu
 - v Praze na úřad MČ Prahy 1 až 22, v Brně, Ostravě a Plzni na magistrát nebo na **matriční úřad**
- **Trvalé bydliště**
 - **Městský úřad, magistrát**

Politika bezdomovectví v ČR a úřady práce

- **Zdravotní (a důchodové) pojištění**
 - Povinnost platit zdravotní pojištění, pokud ne
=> **dluh u pojišťovny**
 - Po dobu evidence na úřadu práce
=> zdravotní pojištění **hradí stát**
- **Pomoc při hledání práce**
 - Rekvalifikace
- Příjem žádosti na **příspěvek na bydlení**



Boj proti bezdomovectví a NNO

Boj proti bezdomovectví a NNO

- Nejen česká výsada
- **základní roviny** pomoci
 - **Denní centrum**
 - **Noclehárna**
 - **Azylové ubytování**
- Jejich význam stoupá v **extrémních situacích**
 - Např. **mrazy**
- **Street Papery – Nový prostor**

NONO a bezdomovectví – příklad města Brna

- **základní roviny pomoci**
 - **Denní centrum**
 - **Noclehárna**
 - **Azylové ubytování**

[Denní centrum]

- zde dostanou bezdomovci např. **polévku**,
- mohou zde provést **osobní hygienu**
- mohou zde provádět např. **rukodělné práce**
 - třeba jen na **hodinu denně** a odpracovat si zde nocleh
 - Jde spíše o **symbolické zapojování bezdomovce** do nějaké činnosti

[Denní centra v Brně]

- Charita, Armáda spásy, ...
- Každé toto zařízení má také svého **sociálního pracovníka** (Charita)
 - centrum tak může člověku v nesnázích pomoci udělat **první krůček** směrem ze **sociálního vyloučení**
 - Netýká se jen bezdomovců

[Noclehárny]

- zde jde jen o **přespání**
- jsou to zpravidla **velkokapacitní místnosti**
- Př. Charity Brno:
 - Prvních deset vstupů má člověk zdarma
 - **další zpoplatnění** je zde opět spíše za účelem toho, aby byli bezdomovci nuceni se nějak **zapojet**, kupříkladu drobnými činnostmi.

[Noclehárny]

- Některé, nabízí v případě nouze i nocleh tzv. „**na židličku**“
 - Např. v Brně na Bratislavské
- Tento způsob ubytování splní základní cíl, aby člověk **neumrzl**
- To, že může umrznout, je však jen symptom jeho problému, skutečné jádro spočívá v jeho **sociálním vyloučení**

[Azylové ubytování]

- zde si člověk vytváří **bydliště**, má tam věci, **bydlí tu**
- Toto už je ovšem vázáno na to, že se příslušný člověk musí zapojovat do **různých činností**

NONO a bezdomovectví – příklad města Brna - Charita

- provoz **informačního centra**
 - Nejen pro bezdomovce
- nonstop **linka důvěry** (Charita **Blansko**)
 - Nejen pro bezdomovce
- Poskytnutí oděvů
 - Zpravidla přebytek

Distribuce intervenční potravinové pomoci EU pro bezdomovce

- **Distribuce intervenční potravinové pomoci EU**
 - Možnost bezplatného vyzvednutí **základních ingrediencí na přípravu pokrmů**
 - Např. hladká mouka, těstoviny
 - Podmínkou je vedení jednoduchého **seznamu příjemců podpory**
 - Využití
 - **denních centra, domovy pro matky s dětmi v tísní, terénní soc. služby či poradenství.**

Charita a osvěta v rámci bezdomovectví

■ Informační kampaň pro kněze

○ Proč?

- Bezdomovci často přichází hledat pomoc do **kostelů/sborů**

○ Proč?

- Péče o potřebné je jeden ze **základních principů křesťanství**

○ ALE

- Duchovní **neví**, jak k těmto skupinám **přistupovat**
 - Včetně řady těch, co by chtěli
- Spíše **nižší ochota** kněží do takovéto kampaně

System péče o bezdomovce v Brně

- Funguje systém péče o bezdomovce ve vysokých mrazech?
 - **1354 bezdomovců** v Brně (2010)
 - **Tuhé zimy** v minulosti
 - => kdyby **systém nefungoval**, zemřelých v následku mrazu by nebylo **několik** ale **stovka** (Krizový manažer Arcidiecézní charity Brno 2010)

[Další možnosti řešení bezdomovectví –
dobrovolnické akce – příklad města Brna]

- **Neinstitucionalizované skupiny mladých dobrovolníků**
 - Např. mladí křesťané z různých církví
 - Jednou týdně připravují **pokrmu pro bezdomovce**
 - Rozdávají je v **centru** a poté v **dalších částech Brna**

Závěr k politice bezdomovectví

- **Řešení skutečného jádra problému**
(Krizový manažer Charity Brno 2010)
 - umožnění bezdomovci **cestu ze sociálního vyloučení**, pokud o to bude stát

[Literatura:]

- **United Nations *Demographic Yearbook* review National reporting of household characteristics, living arrangements and homeless households**
<http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/techreport/hhChar.pdf>
- **More Than 100 Million Homeless Worldwide**
<http://ipsnews.net/news.asp?idnews=28086>
- **Národní zpráva o bezdomovství v České republice 2006 politická část**
<http://www.nadeje.cz/vz/nzob2006p.pdf>
- **Strategies to combat homelessness**
<http://www.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=1364>
- **Boj proti bezdomovectví, čeho bylo dosaženo?**
<http://www.europarl.europa.eu/cs/headlines/content/20110916STO26849/html/Boj-proti-bezdomovectv%C3%AD-%C4%8Deho-u%C5%BE-bylo-dosa%C5%BEeno>
- **Sociální síť pro ohrožené druhy člověka**
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2001/0022/22tema.html>

[Literatura]

- **Sčítání bezdomovců ve městě Brně** [http://www.socialni-
vyloceni.cz/var/uploads/files/000300/000384/zakladni-zprava-
SB2010.pdf](http://www.socialni-
vyloceni.cz/var/uploads/files/000300/000384/zakladni-zprava-
SB2010.pdf)
- **Sčítání bezdomovců v Plzni**
[http://zcu.academia.edu/tousek/Papers/409565/Scitani_bezdomovcu_v
Plzni-_prehled_zakladnich_zjisteni](http://zcu.academia.edu/tousek/Papers/409565/Scitani_bezdomovcu_v
Plzni-_prehled_zakladnich_zjisteni)
- **Sčítání bezdomovců v Praze** http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_151.pdf
- **Týden - Zimní vězeňská turistika přijde stát na milióny**
[http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zimni-vezenska-turistika-prijde-stat-
na-miliony_186837.html](http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/zimni-vezenska-turistika-prijde-stat-
na-miliony_186837.html)
- **Zdravotní péče o bezdomovce v ČR** <http://www.nadeje.cz/vz/zpb.pdf>
- **EU věnuje v roce 2011 půl miliardy eur na potravinovou pomoc pro
nejchudší – i v ČR**
[http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/10_1284_cs.h
tm](http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/10_1284_cs.h
tm)

[Zajímavé odkazy:]

- **The Economist – Homelessness**
<http://www.economist.com/topics/homelessness>
- **Evropský rok boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení 2010**
<http://www.ey2010.cz/bezdomovectvi/>
- **Evropská observatoř bezdomovectví**
<http://www.feantsa.org/code/en/hp.asp>
- **Program OSN pro lidská sídla UN-HABITAT**
<http://www.unhabitat.org/>
- **Česká správa sociálního zabezpečení** <http://www.cssz.cz>
- **Sdružení azylových domů ČR** <http://www.azylovedomy.cz/>
- **NNO zabývající se bezdomovectvím ve světě**
http://www.cuhp.org/links_homeless_ngo.cfm
- **Nový prostor** <http://www.novyprostor.cz/>